

FTAMP 14.35.07

Г. М. ТӘЖІФАЛИЕВА¹, А. ТӨЛЕГЕН¹

¹Х. Досмухамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті (Атырау, Қазақстан)
Aiken-2008@mail.ru; aitolkyn@mail.ru; <https://doi.org/10.51889/2020-1.2077-6861.28>

ПРОФЕССОР Ш. ТАУБАЕВАНЫҢ ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМЫНЫҢ ДАМУЫНА ҚОСҚАН ҮЛЕСІ

Аңдатпа

Қазақстанда педагогика ғылымы ХХ ғасырдың аяғы мен ХХІ ғасырдың басында нақты және тиянақты ғылыми зерттеулер жүргізілгенін негізге ала отырып, педагогика ғылымдарының докторы, профессор Шаркуль Таубайқызының зерттеу жұмыстарының педагогика ғылымының дамуына ұосқан үлесін зерделейді.

Мұғалімдердің біліктілігін жетілдіру институттарындағы іс-әрекеттер жүйесінде алдыңғы қатарлы педагогикалық тәжірибелерді зерттеу, жинақтау және таратудағы, жалпы білім беретін мектептерде мұғалімнің зерттеу мәдениетін қалыптастырудың ғылыми негіздері, мұғалімнің рухани мәдениетті көтеру, философиялық білімді жаңарту, теориялық деңгейде білім беру мазмұнын жаңарту, мұғалімді педагогикалық шығармашылыққа жеткізетін білім, білік, дағды мен зерттеу мәдениетінің, рухани мәдениеттің бірін-бірі толықтыруы, кәсіби құзыреттілігін арттыруға ықпал ететін іс-әрекеттер қарастырылады. Мұғалім еліміздегі жанашыл ұстаздардың бай тәжірибесін өз ісінде шеберлікпен пайдалана білгенде ғана білім беру жұмысында жетістіктерге қол жеткізуге болатындығы жайында тұжырым жасалады.

Түйін сөздер: педагогика ғылымы, мұғалімдердің біліктілігін жетілдіру, педагогикалық тәжірибелер, зерттеу, жинақтау және тарату, мұғалімнің зерттеу мәдениеті, рухани мәдениет.

Қазақстанда педагогика ғылымы ХХ ғасырдың аяғы мен ХХІ ғасырдың басында қарқынды дамыды. Педагогика ғылымының әр саласы бойынша нақты және тиянақты ғылыми зерттеулер жүргізілді. Солардың бірі педагогика ғылымдарының докторы, профессор Шаркуль Таубайқызының зерттеулерін атауға болады. «Мұғалімдердің біліктілігін жетілдіру институттарындағы іс-әрекеттер жүйесінде алдыңғы қатарлы педагогикалық тәжірибелерді зерттеу, жинақтау және тарату» [1; 2; 3] атты кандидаттық жұмысы, «Жалпы білім беретін мектептерде мұғалімнің зерттеу мәдениетін қалыптастырудың ғылыми негіздері» [4; 5; 6] атты докторлық зерттеулері педагогика ғылымының дамуына қосқан іргелі үлесі болып табылады.

Мақаланың мақсаты – профессор Ш. Таубаеваның педагогика ғылымының дамуына қосқан үлесін ғылыми тұрғыда зерделей отырып, бүгінгі ғылымның дамуына қосқан үлесін айқындау болып табылады.

Мақаланың міндеттері – мұғалімдердің біліктілігін жетілдіру институттарындағы іс-әрекеттер жүйесінде алдыңғы қатарлы педагогикалық тәжірибелерді зерттеу, жинақтау және таратудағы, жалпы білім беретін мектептерде мұғалімнің зерттеу мәдениетін қалыптастырудың ғылыми негіздерін айқындау отырып, мұғалімнің рухани мәдениетті көтеру, философиялық білімді жаңарту, теориялық деңгейде білім беру мазмұнын жаңарту, мұғалімді педагогикалық шығармашылыққа жеткізетін білім, білік, дағды мен зерттеу мәдениетінің, рухани мәдениеттің бірін-бірі толықтыруы, кәсіби құзыреттілігін арттыруға ықпал ететін іс-әрекеттер қарастырылады.

Ғалымның «Ғылыми жұмысқа тек ақыл аздық етеді, сол ақылды керегіне дәл уақытысында өз ретімен пайдалану да керек. Ғылымдағы «оқушылар» сені бірте-бірте тез түсініп, кейде тіпті сенің ойлағаныңнан да жоғары сапада жасап әкетеді, ал кейде тапсырманың күрделілігінен мен олармен қатар өзім де даярлап көремін, сосын бәрінің

басын жиып, келісті ой тұжырымдарын құрастыратынбыз» [7].

Ғалым өз зертеуінде әдістемелік жұмыс мазмұнына: рухани мәдениетті көтеру, философиялық білімді жаңарту және адам мен экология бойынша қазіргі кезеңдегі білімдер жүйесімен қарулану, теориялық деңгейде білім беру мазмұнын жаңарту, пән бойынша оқушының білім мен біліктілік құрылымын жетілдіру, оқу әрекетінің қазіргі кезеңдегі теориясы мен әдістемесін меңгеру сияқты компоненттерді жатқызады. Бұл жұмыстардың мақсаты мұғалімді педагогикалық шығармашылыққа жеткізетін білім, білік, дағды мен зерттеу мәдениетінің, рухани мәдениеттің бірін-бірі толықтыруы ретінде анықтайды. Әдістемелік жұмыстар мұғалімнің өзін-өзі дамыту барысында өзінің кәсіби құзыреттілігін арттыруға ықпал ететін іс-әрекеттердің, өзара байланысқан әдіс-тәсілдерінің нақты жиынтығын құрайды, дей келе, оның: мақсат, ұйымдастыру ұстанымы, мазмұны, формасы, әдістері және нәтиже сияқты элементтер жиынтығынан тұратынын ашып көрсетеді.

Ғалымның қолынан шыққан «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы», «Педагогика әдіснамасы» т.б. еңбектері қазіргі таңда докторанттарды, магистранттарды дайындауда сұранысқа ие болған ғылыми еңбектер. Әсіресе, ғалымның «Методология и методика дидактического исследования» атты еңбегінің Мәскеу мемлекеттік университетінде сұранысқа ие болуы, біздің еңбектерге де әлемдік ғылыми кеңістікте сұраныс бар екенін көрсететінін ерекше мақтан тұтуға болады.

«Шаркүл Таубайқызы мектептерде педагогикалық тәжірибені зерттеу, жинақтау ісі күрделі және шығармашылық мәселелердің біріне жататындығына ерекше тоқтала отырып, педагогикалық инновациялық тәжірибе оқу-тәрбие жұмысын үнемі дамыту мен жетілдіруде маңызды орын алатындығына тоқталады. Бұл ретте әрбір мұғалім еліміздегі жаңашыл ұстаздардың бай тәжірибесін, белгілі педагогтар мен психологтардың ғылыми еңбектерін терең зерттеп, өз ісінде

шеберлікпен пайдалана білгенде ғана білім беру жұмысында жетістіктерге қол жеткізуге болатындығы жайында тұжырым жасайды [7, 40 б.].

«Педагогика» атты оқулықта болашақ мамандардың педагогикалық мамандықты игерудегі Қазақстанның әлемдік білім кеңістігіне кіріктірілудегі ұлттық және жалпыадамзаттық мәселелер қарастырылады. Болашақ маманның кәсіби құзыреттілігін, жаңа формациядағы педагог тұлғасын қалыптастыруға қойылатын негізгі талаптары мен ерекшеліктері қамтылады. Әлеуметтік-мәдени жағдайлардағы білім берудің рөлі, педагогикалық зерттеудің әдіснамалық негіздері мен әдістері, педагогикалық кәсіп пен іс-әрекеттің, педагогтың тұлғасы және оның кәсіби құзыреттілігі, үздіксіз кәсіби өсуінің факторлары қарастырылады.

Тұтас педагогикалық үдерістің құрылымы, қазіргі мектептегі білім мазмұнының ғылыми негізі, тәрбиенің мәні мен мазмұны, отбасы тәрбиесінің негіздері, оқыту формалары, әдістері мен құралдары, мұғалімнің кәсіби іс-әрекетіндегі жаңашыл технологиялардың мазмұны жан-жақты қамтылады [8].

И. Лернер, Ю. Бабанскийдің білім сапасының түрлеріне берген сипаттамаларды негізге ала отырып, білімнің дұрыстығы оқушының бойындағы білімнің толықтығы оқылатын нысана туралы барлық білімдердің санымен анықталады. Білімнің саналылығы – білімнің, ішкі байланыстардың мәнділігін түсіну, талдай, салыстыра, дәлелдей, жан-жанты аша, бағалай және түсіндіре білу. Білімнің оперативтілі оқушының ұқсас және вариативті жағдайларда білімді пайдалана алуға даярлығын қарастырады. Білімнің жүйелілігі кейбір білімнің жиынтығын, иерархиясын және тізбектілігін саналы түрде мойындауын, яғни, бір білімді екінші біреулері үшін базалық білім ретінде мойындауын болжайды.

Білімнің беріктілігі – барлық көрсетілген сапалардың саны мен тұрақтылығы. Ол интегралды өндірістік сапа болып табылады.

Білім сапасының әр алуан түрлерін

отырып, мынадай анықтама беруге болады. Білім сапасы – оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетінің нәтижесін сипаттайтын салыстырмалы тұрақты білім құрылымының біртұтас жиынтығы.

Оқушылардың оқу жетістіктерін бағалау өлшемдерінің жүйесі ретінде білім беру мазмұнын жаңарту аясында критериялды бағалау жүйесіне көшудің ерекшеліктері қарастырылған. Жаңа бағалау жүйесі білім алушыда өз әрекетін бақылау мен бағалау, туындаған қиындықтардың себептерін анықтау мен қалпына келтіру қабілетін қалыптастыруға мүмкіндік беретініне тоқталады.

Оқыту процесі білім алушылардың бойында функционалды қасауаттылықты және кең ауқымды дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Бұл оқыту процесінде оқу процесін дәстүрлі ұйымдастырудан алшақтап, білім берудің 6 саласы бойынша айқындалып күтілетін нәтижелерге негізделеді және білім алушылар «біледі», «түсінеді», «қолданады», «талдайды», «жинақтайды», «бағалайды», яғни іс-әрекеттік аспектіні болжайтынын ескеру маңыздығын ашып көрсетеді.

Әсіресе, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің білім беру мазмұнын жасау, инновациялық оқыту мәселелері бойынша республикалық жобаларға (1993-1998), сондай-ақ «Кредиттік оқыту технологиясы жағдайындағы педагогикалық ЖОО оқу үдерісін ғылыми-әдістемелік қамтамасыз ету» тақырыбындағы қолданбалы жобаға (2005-2007), «Педагогикадағы әдіснамалық білімді құрылымдау мен құрастыру – ұлттың интеллектуальдық әлеуетін дамыту факторы» атты іргелі жобаға (2008-2011) қатыса отырып, ұлттық педагогика ғылымының дамуына қосқан іргелі үлесі деп бағалаймыз. 1997 жылдары еліміздің жоғары оқу орындары Болон декларациясы және Лиссабон конвенциясына кредиттік жүйеге көшкені белгілі. Сол тұста алғашқылардың бірі болып с «Кредиттік оқыту технологиясы жағдайындағы педагогикалық ЖОО оқу үдерісін ғылыми-әдістемелік қамтамасыз

ету» тақырыбында ғылыми жобаны жеңіп алуы да ғалымның ғылыми тәжірибесінің жоғарлығын көрсетеді.

Сондай-ақ, «Қазақстан мен Еуропа елдерінің білім беру саясатын зерттеу: адами ресурстар мен интеллектуальдық әлеуетті қалыптастыруды салыстырмалы талдау аспектісі» (2012-2014), «Замануи жастардың өзін-өзі кәсіби анықтау дағдыларын қалыптастыру» (2015-2017) атты жобасы да ұлттық педагогика ғылымына қосқан көрсеткіші болып табылады.

Республикалық «Білім беру жүйесіндегі этнопедагогика», «Қазақстан мектебі», «Білім әлемінде», «Мектептегі ғылыми жұмыс», «Білім берудегі менеджмент», «Қазақ ұлттық университеті хабаршысы», «Педагогикалық ғылымдар сериясы», «Қазақстан педагогикалық ғылымдар Академиясының хабаршысы», «Педагогика және психология» журналдарында ред-коллегия алқасы мүшесі болуы да ұлттық педагогика ғылымын дамытуда ғалымның өзіндік қолтанбасы айқындалады.

«Білім беру жүйесіндегі этнопедагогика» журналында «Жас зерттеушіге көмек» айдарымен үнемі жүргізіп отырған ғылыми ұсыныстары жас ғалымдарға тигізген көмегінің орасан болғаны белгілі [7].

Ғалымның «Ғылыммен өрнектелген өмір» атты библиографиялық еңбегінде «Ғылым – ол менің өмірім. Ғылыми жұмысқа тек ақыл аздық етеді, сол ақылды керегіне дәл уақытысында өз ретімен пайдалану да керек. ғылымда жүргенде адамгершілігің, арың, намысың қатысып шешетін мәселелер көп кездеседі. Бұл шешім өзінің дұрыстығын талай дәлелдеген, сондықтан, кейін ұялмай-тындай тірлікке ұмтылған жөн. Әрбір ғалым – тылсым дүние, тұнып тұрған білім маржаны, ғылымның көкжиегіне көз жіберіп тұрған көреген» [7].

Педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстан педагогика ғылымдары академиясының академигі, Халықаралық педагогикалық білім беру ғылымдары академиясының академигі Шаркуль Таубайқызының педагогика

ғылымы бойынша дайындаған ғылыми ғылыми зерттеулер ұлттық педагогика еңбектері мен ғалымның жетекшілігімен ғылымының дамуына қосылған тарихи дайындалған докторлық, кандидаттық құнды еңбектер деп бағалаймыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

- [1] Из опыта совместной работы областного института усовершенствования учителей и педагогического института по внедрению рекомендаций педагогической науки и передового опыта в школьную практику /М-во просвещения КазССР, Центральный ин-т усовершенствования учителей. – Алма-Ата, 1981. – 12 с.
- [2] Система знаний о педагогическом опыте как инструментарий деятельности работников школ: Методическое пособие /М-во образования РК, Центральный ин-т усовершенствования учителей. – Алматы, 1994. – 38 с.
- [3] Передовой опыт: от теоретического осмысления к практике. – Алматы: Респ. изд. каб., 1997. – 122 с.
- [4] Научные основы формирования исследовательской культуры учителя общеобразовательной школы: специальность 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»: Автореф. дис. ... д.п.н. – Алматы: Ғылым, 2001. – 46 с.
- [5] Исследовательская культура учителя: от теории к практике: Монография. – Алматы: Ғылым, 2001. – 350с.
- [6] Исследовательская культура учителя как педагогический феномен //Иностранные языки в школах Казахстана. – 2002. – № 5. – С.5–14.
- [7] Таубаева Ш.Т. Ғылыммен өрнектелген ғұмыр – баян. – Алматы, 2007. – 68 б.
- [8] Таубаева Ш.Т., Иманбаева С.Т., Берикханова А.Е. Педагогика: Оқулық. – Алматы. ОНОН. 2018. – 350 б.
- [9] Педагогиканың философиясы және әдіснамасы: Оқулық //ҚР Білім және ғылым министрлігі оқулық ретінде бекіткен. – Алматы. Қазақ университеті, 2016. – 340 б.
- [10] Педагогика әдіснамасы: Оқу құралы. – Алматы: Қарасай, 2016. – 432 б.
- [11] Педагогикалық зерттеуде философияның қағидаларын пайдалану әдістемесі //ҚР Әлемдік кеңістіктегі білім мен ғылымның даму тарихы және замануи тенденциялары: Халықаралық ғылыми-практ. конф. материалдары, 14 қазан. – Алматы: Қыздар университеті, 2016. – 40-43 бб.
- [12] МаксUTOва И.О., Таубаева Ш.Т., Момбек А.А. Педагогическая технология: от концепции до модели // Педагогика и психология. – 2018. – 4(37) – С.116-123.

References

- [1] Iz opyta sovmestnoj raboty oblastnogo instituta usovershenstvovaniya uchitelej i pedagogicheskogo istituta po vnedreniyu rekomendacij pedagogicheskoy nauki i peredovogo opyta v shkol'nyuyu praktiku /M-vo prosveshcheniya KazSSR, Central'nyj in-t usovershenstvovaniya uchitelej. – Alma-Ata, 1981. – 12 s.
- [2] Sistema znaniy o pedagogicheskom opyte kak instrumentarij deyatel'nosti rabotnikov shkol: Metodicheskoe posobie /M-vo obrazovaniya RK, Central'nyj in-t usovershenstvovaniya uchitelej. – Almaty, 1994. – 38 s.
- [3] Peredovoj opyt: ot teoreticheskogo osmysleniya k praktike. – Almaty: Resp. izd.kab., 1997. – 122 s.
- [4] Nauchnye osnovy formirovaniya issledovatel'skoj kul'tury uchitelya obshcheobrazovatel'noj shkoly: special'nost' 13.00.08 «Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya»: Avtoref. dis. d.p.n. – Almaty: Fylym, 2001. – 46 s.
- [5] Issledovatel'skaya kul'tura uchitelya: ot teorii k praktike: Monografiya. – Almaty: Fylym, 2001. – 350с.
- [6] Issledovatel'skaya kul'tura uchitelya kak pedagogicheskij fenomen //Inostrannye yazyki v shkolah Kazahstana. – 2002. – № 5. – S.5-14.
- [7] Taubaeva Sh.T. Gylymmen ornektelgen gumyr – bayan. – Almaty, 2007. – 68 b.
- [8] Taubaeva Sh.T., Imanbaeva S.T., Berikkhanova A.E. Pedagogika: Okulyk. – Almaty. ONON. 2018. – 350 b.
- [9] Pedagogikanyn filosofiyasy zhane adisnamasy: Okulyk //KR Bilim zhane gylym ministrligi okulyk retinde bekitken. – Almaty. Kazak universiteti, 2016. – 340 b.
- [10] Pedagogika adisnamasy: Oku kuraly. – Almaty: Karasaj, 2016. – 432 b.
- [11] Pedagogikalыk zertteude filosofiyanyн kagidalaryн pajdalanu adistemesi //KR Alemdik kenistiktegi bilim

men gylymnyn damu tarihy zhane zamanui tendenciyalary: Halykaralyk gylymi-prakt. konf.materialdary, 14 kasan. –
Almaty: Kyzdar universiteti, 2016. – 40-43 bb.

[12] Maksutova I.O., Taubaeva Sh.T., Mombek A.A. Pedagogicheskaya tekhnologiya: ot koncepcii do modeli //
Pedagogika i psihologiya. – 2018. – 4(37) – S.116-123.

Вклад профессора Ш.Таубаевой в развитие педагогической науки

Г.М. Тәзгіалиева¹, А.Ж. Төлеген¹

*¹ Атырауский государственный университет имени Х. Досмухамедова
(Атырау, Казакхста)*

Аннотация

В Казахстане педагогическая наука, основываясь на конкретных и детальных научных исследованиях конца XX и начала XXI веков, изучает вклад доктора педагогических наук, профессора ШаркульТаубаевны в развитие педагогической науки.

В системе деятельности институтов повышения квалификации учителей рассматриваются научные основы исследования, обобщения и распространения передового педагогического опыта, формирования исследовательской культуры учителя в общеобразовательных школах, повышение духовной культуры учителя, обновление философских знаний, обновление содержания образования на теоретическом уровне, действия, способствующие повышению профессиональной компетентности, наполнению культуры исследования, умений, навыков и знаний, приводящих учителя к педагогическому творчеству, взаимодополнению духовной культуры. При этом, учитель может добиться успеха в образовательной деятельности только в том случае, когда он умеет использовать богатый опыт новаторов в своей работе.

Ключевые слова. Педагогическая наука, повышение квалификации учителей, педагогический опыт, исследование, обобщение и распространение, исследовательская культура учителя, духовная культура.

The contribution of Professor S.Taubayeva in the development of pedagogical science

G.Tazhigaliyeva¹, A.Tulegen¹

*¹Atyrau state university named after K.Dosmukhamedov
(Atyrau, Kazakhstan)*

Abstract

In Kazakhstan pedagogical science explores the contribution of the doctor of pedagogical sciences, Professor Sharkul Taubayeva in the development of pedagogical science based on specific and detailed research of the late twentieth and early twenty-first centuries.

The system of teacher training institutions deal with scientific basis of the study, generalization and dissemination of advanced pedagogical experience of formation of research culture of teachers in secondary schools, enhancing the spiritual culture of the teacher, renewal of philosophical knowledge, updating the content of education on a theoretical level, actions that contribute to the improvement of professional competence, content of culture studies, skills and knowledge, leading teachers to pedagogical creativity, the complementarity of spiritual culture. At the same time, a teacher can succeed in educational activities only if he is able to use the rich experience of innovators in his work.

Key words. pedagogical science, teachers professional development, pedagogical experience, research, generalization and dissemination, teachers research culture, spiritual culture.

Редакцияға 19.11.2019 қабылданды.